

สิทธิของเด็ก ศักยภาพของห้องสมุด และสังคมสารสนเทศ*

วงศ์ศักดิ์ สังขกัญญา**

บทนำ

ในความเป็นจริง ดูเหมือนว่าเรามากจะลืมหรือหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงนโยบายของห้องสมุด ที่เกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน ให้เหมาะสมกับเนื้อหาทางด้านวิชาชีพ แต่จริงๆ แล้วดูเหมือนว่าความคิดเห็นทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนสำคัญที่ห้องสมุดต้องการ และถือเป็นกิจกรรมหลักที่ต้องให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น ภาพรวมที่เด่นชัดของผู้ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศตามสิทธิชอบธรรมตามกฎหมาย และพลาคุณภาพของสังคมสารสนเทศ ที่ทำให้สารสนเทศเปรียบเสมือนสินค้าตามวิธีการทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการนำมาพิจารณาใหม่ถึงบทบาททางด้านวิชาชีพที่จะต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก IFLA จึงมีความมุ่งมั่นที่จะจัดตั้ง FAIFE ขึ้นเป็นพิเศษ ที่จะเป็นสัญลักษณ์ในทิศทางใหม่ ที่จะเน้นทางด้านเสรีภาพทางสติปัญญา โดยรวมถึงสิทธิเสรีภาพทางการแสดงออกหรือการแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาหรือได้รับสารสนเทศ หรือความรู้ ความคิด ซึ่งเสรีภาพทางด้านสติปัญญานั้น มิได้เป็นแต่เพียงหลักการพื้นฐานของ

* ถอดความจาก Koren, Marian. "Children's Rights, Libraries "Potential and the Information Society" *IFLA Journal* 26 (2000) : 273-279.

** โปรแกรมวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวคิดหลักของหลักการห้องสมุดด้วย หากได้พิจารณาถึงบทบาทที่สำคัญของห้องสมุดในการเสนอให้สาธารณชนได้เข้าถึงสารสนเทศ และจะต้องยอมรับว่าในหลายๆ ประเทศ ส่วนใหญ่หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งผู้ใช้เป็นเด็ก ดังนั้น สิทธิมนุษยชนของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน การเข้าถึงสารสนเทศ จึงมีความสำคัญมาก และทำอะไรห้องสมุดจึงจะมีศักยภาพพอที่จะตอบสนองสิทธิของเด็กในบริบทของสังคมสารสนเทศได้

สิทธิมนุษยชนของเด็ก

หากมีการพิจารณาหรือให้ความสำคัญกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ของเด็กทั่วโลก จะทำให้ทราบว่า ทุกๆ ชั่วโมงจะมีเด็กเกิดถึง 15,000 คน สำหรับในแอฟริกา (ยกเว้นแอฟริกาเหนือและใต้) ประชากรร้อยละ 50 เป็นเด็ก และบางครั้งอาจจะมีน้อยกว่าร้อยละ 50 มาแจ้ง

ลงทะเบียนการเกิดกับทางราชการ ซึ่งแตกต่างจากทางยุโรป บางรัฐของรัสเซีย และแคนาดา วัยรุ่นตั้งแต่อายุ 12-17 ปี โตขึ้นมากกว่าร้อยละ 33 ของประชากรที่ต่ำกว่า 18 ปี ความคาดหวังของชีวิตในประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอฟริกาและอินเดีย เป็นพื้นที่ที่มีอัตราการตายสูงมาก โดยเฉพาะเด็กที่ต่ำกว่า 5 ปี (ตาย 100 คนต่อเด็ก 1,000 คน) และร้อยละ 30 ของเด็กช่วงอายุ 5 ปีอยู่ในภาวะขาดแคลนอาหาร มารดาส่วนใหญ่จะไม่รู้หนังสือ หรือผู้ปกครองของเด็กบางคนอาจเสียชีวิตคนใดคนหนึ่งหรือทั้ง 2 คน เนื่องจากติดเชื้อ HIV/AIDS ดังนั้น อะไรจะเกิดขึ้นกับเด็กเหล่านี้ มีเด็ก

เพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา โดยเด็กผู้หญิงจะน้อยกว่าเด็กผู้ชาย และเด็กในชนบทจะน้อยกว่าเด็กในเมือง เด็กมากกว่าร้อยละ 25 ต้องทำงานขายแรงงาน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามสิทธิโดยชอบธรรมแล้ว เด็กเหล่านี้ควรได้สิทธิที่จะได้รับการศึกษาฟรีและมีคุณภาพชีวิตที่ดี แม้ว่าอัตราของการลงทะเบียนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาจะขยายขึ้นทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 แต่ยังมีเด็กมากกว่า 130 ล้านคน ที่อยู่ในวัยเรียนในประเทศกำลังพัฒนาที่เติบโตขึ้นโดยปราศจากการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เกือบร้อยละ 60 ที่ต้องออกจากโรงเรียน ในหลายๆ ประเทศ ช่องว่างระหว่างเด็กชาย

และเด็กหญิงจะยิ่งขยายเพิ่มขึ้น จนถึงระดับการศึกษามัธยม

เมื่อมาพิจารณาถึงความยากจนของเด็กในประเทศอุตสาหกรรม จะทราบว่าร้อยละ 26 ของเด็กในสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกาจะมีชีวิตยาก

จน หรือแม่แต่ร้อยละ 21 ในสหราชอาณาจักรและอิตาลี และมากกว่าร้อยละ 10 ของเด็กในประเทศที่ร่ำรวยที่สุด ถูกเลี้ยงดูอยู่ในครอบครัวที่ต่ำกว่าสภาพของความยากจน จากที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ชัดเจนว่าเด็กส่วนใหญ่ยังถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

จากข้อมูลเหล่านี้ เราจะมีแนวทางที่จะมากล่าวถึงเกี่ยวกับสิทธิของเด็กและการเข้าถึงสารสนเทศของพวกเขาหรือไม่ ซึ่งจริงๆ แล้วคำถามนี้อาจจะมีการถามกันมาตั้งแต่ 50 ปีที่แล้ว เมื่อมีการประกาศสิทธิมนุษยชนสากล (Universal Declaration of Human Rights) โดยได้เสนอวิธีการและนำมาใช้ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อที่จะตอบสนองทางด้านสิทธิ

มนุษย์ชน ในการที่จะลดความรุนแรง ความทารุณ การหลอกลวง และความโหดร้าย โดยการกำหนด มาตรฐานระดับต่ำสุดด้านพฤติกรรมของมนุษย์ต่อ ความสัมพันธ์ที่มีต่อเด็ก ซึ่งแนวคิดหลักก็คือ ความ มีเกียรติของความเป็นมนุษย์ และให้ความเอาใจใส่ ต่อสิทธิของทุกคน การประกาศสิทธิมนุษยชนของ สหประชาชาตินี้ได้ให้ความสำคัญกับหลักการทาง ด้านกฎหมายและความถูกต้องทั้งหมด ความมีเกียรติ ของความเป็นมนุษย์ และสิทธิของมนุษย์ทุกคนที่จะ ต้องมี ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. Article 1

มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน ด้านสิทธิและความมีเกียรติโดยกำเนิด ทุกคนจะต้อง มีจิตสำนึกและความมีเหตุผล ที่จะกระทำกับผู้อื่น อย่างการเคารพ

แต่ดูเหมือนว่าได้มีการปฏิบัติมานานแล้วก่อน ที่ประชาชนจะสำนึกถึงเด็ก จากคำประกาศและปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนด้วยตนเอง การประกาศสิทธิของเด็ก ของสหประชาชาติ (The UN Declaration of the Rights of the Child) ปี ค.ศ. 1959 จึงเป็นการ ให้ภาพรวมทางด้านการป้องกันสิทธิของเด็ก โดยได้ กำหนดหลักการพื้นฐานด้านสิทธิสำหรับเด็กไว้ 10 ข้อ หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1989 ก็ได้มีการเพิ่มเติมวิธีการหรือเนื้อหาเพิ่มเข้าไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนใน ด้านการยอมรับว่า เด็กก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งของ สิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานด้านสิทธิ ของเด็กอย่างจริงจัง และให้เด็กเหล่านี้ได้แสดงทัศนะ และมีส่วนร่วมในสังคม

เพราะฉะนั้น อนุสัญญาจึงมิใช่แต่เพียงเป็น ข้อกฎหมายทางด้านการป้องกันเท่านั้น (การป้องกัน จากการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากเด็ก การ ข่มขืน การทำร้าย เป็นต้น) แต่ยังเป็นการจัดเตรียม ทางด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การดูแลสุขภาพ การให้ การศึกษาและมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น หรือแม้แต่ทางด้านการให้เด็กมีส่วนร่วม ได้แสดง ความคิดเห็น และปฏิบัติกับพวกเขาอย่างจริงจัง

ประชาชนส่วนใหญ่ต่างเห็นด้วยกับสิทธิมนุษยชน และให้การสนับสนุนกับประเด็นเหล่านี้ อย่างน้อยก็ เพื่อให้มีมาตรฐานทางด้านศีลธรรม และสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชากรและประชากรด้วยกัน แต่สิ่งเหล่านี้เกิดความล่าช้าเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับเด็ก โดยเฉพาะเพียงประเด็นแรก ซึ่งต้องการให้ยอมรับ หรือยืนยันว่า เด็กก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งสมควรได้รับ สิทธิมนุษยชน ซึ่งก็ยังไม่ได้รับการยอมรับ ดังนั้น

แนวความคิดหลักก็คือ การให้ความเคารพในฐานะ เป็นมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึง อายุ ประสบการณ์ ภูมิหลัง ทางวัฒนธรรม เป็นต้น ให้เป็นที่ยอมรับเด็กในด้าน สิทธิมนุษยชน และได้ รับการเคารพสิทธิในฐานะ

มนุษย์ผู้หนึ่ง ประชาชนบางคนอาจคิดว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีความจำเป็นพวกเขามีสิทธิที่จะโกหกเด็ก ตีเด็ก และ พุดถึงพวกเขาต่อหน้าเด็กเหล่านี้อย่างไม่เกรงใจ โดย คิดเหมือนกับว่าเด็กมาจากดวงดาวอื่น จึงใช้ภาษาที่ แตกต่างกับผู้ใหญ่ด้วยกัน และให้สิทธิเด็กแตกต่างจาก ผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มิใช่เจตนาของ UN Convention แต่ต้องการที่จะเน้นทางด้านการตอบสนองของผู้ปกครอง และมองเห็นคุณค่าของการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับ เด็ก

ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศก็เช่นเดียวกับ UN Convention ที่ต้องการให้ครอบคลุมความแตกต่างที่หลากหลายทางด้านวัฒนธรรม คุณลักษณะเฉพาะ และให้ความสำคัญกับวิธีการ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ปกครอง เพราะเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ถูกประเมินค่าต่ำ ผู้ปกครองไม่เคยนำความคิด ความรู้สึก ของเด็กมาพิจารณา ทั้งๆ ที่พวกเขามีความรู้สึก มีความคิดและหาทางออกด้วยตัวของเขาเอง จึงทำให้รู้สึกประหลาดใจว่าใครคือผู้ให้ความรู้แก่พวกเขา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายครอบครัวได้ตั้งคำถาม ซึ่งมีคำตอบในตัวเองว่า ขณะนี้เราได้ทำอะไรบ้างให้กับเด็ก เราได้พยายามหาแนวทางที่เหมาะสมให้กับพวกเขาหรือไม่ และได้สื่อสารกับพวกเขา และการสื่อสารนั้นเป็นสารสนเทศที่พวกเขาแสวงหาหรือไม่

บางครั้งที่เราปฏิบัติกับเขาเหมือนกับว่าเด็กมีใช้มนุษย์เหมือนเช่นผู้ใหญ่ พวกเขาถูกละเลยหรือปฏิบัติกับเขาไม่แน่นอน ทั้งๆ ที่สิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กก็คือสิทธิที่จะได้รับการยอมรับ ต่อจากนั้นจึงเป็นสิทธิที่จะได้รับการดูแลด้านสุขภาพ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู และสั่งสอนโดยผู้ปกครอง เป็นต้น ดังนั้นหลักการสิทธิขั้นพื้นฐานจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะต้องมีความชัดเจน และมีความคิดในด้านของความเมตตา ไม่ทำอะไรตามความต้องการของตนเป็นหลัก และใช้อำนาจบังคับเด็ก ซึ่งตัวอย่างที่ดีที่สุดที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านนี้ให้เป็นที่ยอมรับก็คือ ยูนิเซฟ (UNICEF) ซึ่งเริ่มโดยการให้ Emergency Fund มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเน้นหนักทางด้าน การให้ความช่วยเหลือเด็กที่ยากจนในประเทศกำลังพัฒนาหลังสงครามหรือเกิดภัย

พิบัติ ซึ่งประสบผลสำเร็จส่วนหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยเหลือเด็กได้ทั้งหมด และปัจจุบันยูนิเซฟก็ได้มีการนำ UN Convention on the Right of Child (1989) มาใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยมีการฝึกอบรมบุคลากรที่จะมาทำงานด้านนี้ให้ทราบถึงภาระงานด้านสิทธิเด็ก พร้อมกับสนับสนุนโครงการและโปรแกรมต่างๆ ที่สนับสนุนสิทธิเด็ก

สำหรับการแปรสิทธิเหล่านี้มาสู่สิ่งแวดล้อมทางด้านห้องสมุดนั้นก็คือ การให้บริการต้องสนองลักษณะทางด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องใหม่เกี่ยวกับทัศนะทางด้านเด็ก เพื่อที่จะต้อนรับพวกเขาเข้าสู่ห้องสมุดและค้นหาความต้องการที่แท้จริงของ

เด็ก จากการที่ผู้ปกครองขาดความรู้ที่จะดูแลเด็ก ทั้งทางด้านสุขภาพ โภชนา- การ และการให้การศึกษา ขั้นพื้นฐาน ห้องสมุดจึงจำเป็นที่จะต้องให้เด็กได้รับสารสนเทศเพื่อดูแลตัวของเขาเอง

สิทธิทางสารสนเทศ

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิในการเข้าถึงสารสนเทศและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสิทธิทางด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จะรวมถึงสิทธิในการเข้าถึงสารสนเทศด้วย เพราะในการแสดงความคิดเห็นนั้นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการเขียนหรือการอภิปราย จำเป็นที่จะต้องใช้อินเทอร์เน็ตหรือแหล่งข้อมูลมาสนับสนุน

ดังนั้น สิทธิด้านสารสนเทศจึงเป็นสิทธิหนึ่งของการดำเนินชีวิตสำหรับผู้ที่ต้องการแสวงหาสารสนเทศ โดยเฉพาะสำหรับเด็กนั้นจะมีความสำคัญ เพราะเด็กจะต้องเจริญเติบโตดำรงความเป็นมนุษย์และมีทัศนะ

ต่อตัวเขาเองและต่อโลก โดยสารสนเทศที่เด็กได้รับ อาจมีหลากหลาย จากบุคคลต่างๆ เช่น ผู้ปกครอง เพื่อน หรือนักการศึกษา และจากสื่อ หนังสือ ฐานข้อมูลในห้องสมุดประชาชน หรือเว็บไซต์ที่สร้างโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

จากประวัติศาสตร์สิทธิทางด้านสารสนเทศนั้น แสดงให้เห็นว่า ได้มีการพัฒนามาหลายขั้นตอน ในศตวรรษที่ผ่านมา เสรีภาพทางด้านการพิมพ์ในอันดับแรกก็คือ จะต้องไม่มีการแทรกแซงจากองค์กรของรัฐ เริ่มด้วยศตวรรษที่ 20 ที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพที่จะสื่อสารโดยปราศจากเผด็จการหรือการเซ็นเซอร์จากรัฐ พร้อมกันนี้ก็ได้ขยายพลังทางด้านบทบาทของสื่อมวลชนไปสู่ระดับโลก ดังเช่นช่วงสงคราม หรือมีการขัดแย้งระหว่างประเทศ สื่อมวลชนมีสิทธิที่จะสามารถเข้าไปเก็บข้อมูลประเทศอื่นได้ และมีสิทธิจะเผยแพร่ข่าวสารไปยังประเทศอื่นๆ ได้ด้วย โดยเฉพาะสื่อ

ของอเมริกัน ได้มีการเรียกร้องเสรีภาพให้กว้างขวางมากขึ้น ในราวปี ค.ศ. 1960 ประเทศในโลกที่สามได้มีการพิจารณาว่า แนวทางของเสรีภาพเช่นนี้เคยใช้กับสิทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการโฆษณาได้เท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ในช่วงสงครามเย็น ด้วยการเสนอข้อมูลข่าวสารให้สาธารณชนได้รับรู้

ขั้นตอนต่อไปก็คือ การพิจารณาสิทธิทางด้านสารสนเทศโดยให้พลเมืองสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศที่ได้แสดงเนื้อหาของสิทธิด้านนี้ ก็มีเพียงครั้งหนึ่งของเนื้อหาสิทธิทางด้านสารสนเทศเท่านั้น ส่วนเนื้อหาทางด้านสิทธิทางการศึกษาด้วยตนเอง การแสดงออก

เป็นต้น ดังเช่น German Constitution ซึ่งยังถือว่าไม่ได้มีการอ้างถึงสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

เนื้อหาของสิทธิทางด้านสารสนเทศเริ่มมีความชัดเจนใน Convention on the Rights of the Child โดยให้สิทธิเด็กมีเสรีภาพในการแสดงออก (Article 13) และสิทธิในการเข้าถึงสารสนเทศ (Article 17) ประเด็นต่อมาที่ควรอ้างถึงก็คือ บทบาทของสื่อมวลชนในการจัดเตรียมสารสนเทศ และรูปแบบของวัสดุสารสนเทศจากแหล่งที่มีอยู่มากมาย ในด้านสิทธิที่จะจัดเตรียมสารสนเทศอย่างหลากหลายและกว้างขวางทุกระดับ โดยเน้นทางด้านบทบาทของสารสนเทศให้กับผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องของเด็ก ทางด้านการ

อบรมเลี้ยงดูและการสั่งสอน พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ การให้เสรีภาพเด็กแสดงความคิดเห็น ศาสนาและคุณธรรม และการเคารพสิทธิของเด็กในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ส่วนเนื้อหาของสิทธิทางด้านสารสนเทศ

ด้วยการสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในสังคม เช่น เสรีภาพในการเข้าเป็นสมาชิกของสมาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต การเข้าถึงทางการศึกษา และสิทธิที่จะรับรู้ด้านความเป็นมนุษย์

มีการอ้างถึงมากมายจาก Convention โดยเฉพาะแนวปฏิบัติทั้งหมดด้านสิทธิมนุษยชนในการเข้าถึงสารสนเทศ จะต้องมีความชัดเจน เป็นการจัดเตรียมทางด้านศักยภาพทางการศึกษา และการเข้าถึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เพื่อป้องกันทางด้านสิทธิมนุษยชน โดยให้สอดคล้องและสามารถตอบสนองทางด้านการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษากับเด็กในระดับประถมศึกษา สำหรับผู้ปกครอง

สิ่งที่ดีที่สุดที่จะเป็นพื้นฐานให้กับเด็ก โดยผู้ปกครอง คอยเฝ้าดูและปรับปรุงแก้ไขขีดความสามารถของเด็ก และตัดสินใจให้กับเด็กน้อยลง เพื่อให้เขามีความพร้อมมากขึ้นเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ พร้อมกับมีการนำแหล่งสารสนเทศและสื่ออื่นๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ความรู้กับเด็ก โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ ผู้ปกครองจะต้องช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา เช่น เด็กๆ ที่ต้องเดินทางผ่านตัวเมือง ผู้ปกครองจะต้องชี้แจงถึงอันตราย ข้อปฏิบัติต่างๆ ให้กับเด็กที่ละน้อยๆ เพื่อให้เขาเกิดความมั่นใจ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้บรรณารักษ์ก็สามารถให้ความช่วยเหลือได้

ภาระงานทางด้านสังคมของการจัดเตรียมการเข้าถึงสารสนเทศนั้นก็ถือเป็นพันธะที่จะต้องจัดเตรียมสิ่งนี้สำหรับเด็กด้วยเช่นกัน ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดก็คือ UNESCO Public Library Manifesto และ IFLA Guidelines และทำให้ง่ายขึ้นเมื่อขยายไปสู่ UN Convention on the Rights of the Child ซึ่งมีหน้าที่ที่จะกำหนดกฎหมายต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะบทบาทและกิจกรรมต่างๆ ของห้องสมุดประชาชนที่จะกำหนดสิทธิในการเข้าถึงสารสนเทศของเด็ก

ศักยภาพของห้องสมุดและสังคมสารสนเทศ

คงจะไม่เป็นการยากนักที่จะมองเห็นศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของห้องสมุดที่จะทำให้สิทธิของเด็กด้านข่าวสารเป็นจริงขึ้นมา และถือว่าประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างมากของสังคมที่มีความเด่นชัดทางด้านแหล่งธุรกิจสารสนเทศและในฐานะผู้บริโภค ซึ่งมีเด็กเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วย และวงการธุรกิจจะมีอิทธิพลและ

รวดเร็วกว่าผู้ปกครองและครู ซึ่งถือว่าเด็กก็เป็นผู้บริโภคหนึ่งในสังคมสารสนเทศ เมื่อเด็กเข้าถึงสารสนเทศทางด้านพาณิชย์ก็จะง่ายและเร็วกว่า ดังนั้นสังคมจึงต้องเสี่ยงต่อการสูญเสียความเชื่อบริสุทธิ์ของพวกเขา การให้งบประมาณทางการศึกษาและโรงเรียน และศักยภาพของห้องสมุด ก็คือการให้นำหนักหรือความสำคัญกับวิธีการสารสนเทศ และการป้องกันทางด้านสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมายของผู้ใช้ที่จะเข้าถึงสารสนเทศ ไม่ว่าจะสังคมจะเป็นไปในรูปแบบใดก็ตาม จะต้องอยู่บนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและมนุษยธรรม ซึ่งสิ่งนี้จะ

เกี่ยวข้องกับเด็กที่อยู่ในสังคมสารสนเทศด้วย

ดังนั้น The Convention on the Rights of the Child จึงต้องมีหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเด็ก โดยระบุเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ปกครอง ขีดความสามารถในการพัฒนาของเด็ก และการมีส่วนร่วมของเด็ก โดยสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสิทธิทางด้านข่าวสาร ซึ่งได้

กำหนดไว้ใน Article 17

การเข้าถึงสารสนเทศ

เด็กมีสิทธิที่จะเข้าถึงสารสนเทศและวัสดุต่างๆ ที่หลากหลายจากแหล่งทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตเพื่อส่งเสริมสนับสนุนสังคมของพวกเขา แนะนำจิตวิญญาณและคุณธรรมที่ดี สร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้กับพวกเขา จึงเป็นวิธีการที่ดีที่จะคิดการณ์ล่วงหน้าถึงรูปแบบของสารสนเทศที่จะมา

สนับสนุนและป้องกันได้ตามความต้องการ สำหรับห้องสมุดนั้น ในด้านกิจกรรมและทรัพยากรสารสนเทศควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่จะตอบสนองการบริการสารสนเทศให้กับสาธารณชน

การแพร่กระจายของสารสนเทศ

การแพร่กระจายของสารสนเทศและวัสดุทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์สำหรับเด็กนั้น จะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาโดยรวมด้วย เช่น การพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และกิจกรรมที่จะพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เพื่อให้พวกเขาได้มีศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยพัฒนาการเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางด้านสิทธิมนุษยชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

สำหรับความหมายของการบริการสารสนเทศในระดับกว้างก็คือ เพื่อการอบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่เด็กและคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอยู่บนพื้นฐานของสิทธิทาง

ด้านข่าวสาร บรรณารักษ์จะต้องมีบทบาทในการจัดเตรียมสารสนเทศที่หลากหลาย ให้เด็กได้เกิดความคุ้นเคยและเลือกใช้วัสดุและทรัพยากรต่างๆ เช่น สื่อใหม่ๆ และทรัพยากรในรูปแบบของดิจิทัล

การผลิตและการแพร่กระจายของหนังสือเด็ก

ประเด็นนี้ถือเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ใน Convention ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหนังสือและการอ่านของเด็ก เด็กสามารถที่จะเข้าถึงหนังสือต่างๆ โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพครอบครัว ภูมิหลังทางด้านวัฒนธรรม หรือ

คุณลักษณะอื่นๆ ของสังคมและประเทศ องค์การทางด้านหนังสือและห้องสมุดจะต้องป้องกันสิทธิด้านนี้ของเด็ก โดยการจัดเตรียมการบริการ กิจกรรม และวัสดุต่างๆ สำหรับเด็กโดยเฉพาะ หรือแม้แต่หนังสือสำหรับเด็กกลุ่มน้อย หรือเด็กพิการ เด็กๆ เหล่านี้มีเสรีภาพในการใช้ห้องสมุดและเลือกหนังสือได้อย่างเสรี มีบัตรสมาชิกห้องสมุดโดยไม่ต้องเสียเงินอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างห้องสมุดกับเด็ก

การจัดเตรียมสารสนเทศเพื่อป้องกันเด็กจากอันตราย

มีอยู่หลายบทของ Convention ที่ได้กล่าวถึงข้อผูกมัดของรัฐต่อการป้องกันเด็กจากอันตราย เช่น บทที่ 17 เป็นการกล่าวถึงแนวทางรัฐที่จะป้องกันเด็ก

ออกจากสารสนเทศและวัสดุที่เป็นอันตรายต่อเด็ก บทที่ 13 กล่าวถึงการพัฒนาจิตใจของเด็ก ตามสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของเด็ก บทที่ 18 กล่าวถึงความรับผิดชอบขั้นต้นของผู้ปกครอง

เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาแต่ละบทเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเกี่ยวข้องทางด้านสิทธิของเด็กในการเข้าถึงสารสนเทศ และขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันเด็กออกจากสารสนเทศที่เป็นอันตราย พร้อมกับกล่าวถึงบทบาทภาระหน้าที่ของตัวเด็กเอง ผู้ปกครอง รัฐ สื่อหรือผู้ผลิตสื่อ และผู้ที่กระจายสื่อ ที่อยู่บนพื้นฐานด้านสิทธิของเด็ก ดังเช่นในบทที่ 13 ได้กล่าวถึงเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการแสวงหาและรับสารสนเทศของเด็ก สำหรับผู้ปกครอง ได้กล่าวถึงบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบและการชี้แนวทางให้กับเด็กสำหรับสื่อ ได้กล่าวถึงการให้ความเชื่อถือถึง

เสรีภาพในการแสดงออก ส่วนทางด้านรัฐ ได้กล่าวถึงอำนาจในการกำกับดูแลและการไม่แทรกแซงสื่อ แต่ก็ควรเอาใจใส่ด้านเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อด้วยเช่นกัน พร้อมกับเอาใจใส่สิทธิด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การป้องกันความมั่นคง การจัดระเบียบของสาธารณะ ศีลธรรมและบรรทัดฐานอื่นๆ สุดท้ายเป็นการกล่าวถึงคุณธรรมของผู้ผลิตหรือผู้จัดการสื่อว่างานเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ ให้สารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์และ

สนับสนุนการศึกษาแก่เด็ก เพียงใด หรือให้ความสนใจทางด้านการค้าแต่เพียงอย่างเดียว

สารสนเทศสามารถใช้เป็นตัวป้องกันอันตรายให้กับเด็กได้ โดยเด็กสามารถที่จะเรียนรู้แหล่งสารสนเทศต่างๆ การวิจารณ์ถึงคุณภาพของเนื้อหาสารสนเทศ เช่น เดียวกัน สำหรับผู้ปกครองต้องให้คำแนะนำและแนวทางปฏิบัติสำหรับสารสนเทศในสิ่งแวดล้อมทางดิจิทัล ไปจนถึงสิ่งแวดล้อมในเมือง การจรรยาบรรณพื้นที่หรือบริเวณที่ปลอดภัย ให้กับเด็กด้วย

สารสนเทศที่มีอยู่ในห้องสมุด จะต้องมีความหลากหลายทุกประเภทและเหมาะสม เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาทางด้านสุขภาพ การทำงาน วิทยาศาสตร์ มนุษยสัมพันธ์ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว เป็นต้น พร้อมกับสารสนเทศทางด้านการศึกษา กฎหมาย ชีวแนวทางหรือติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์กับเด็กได้ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นบริบทในการแสวงหาสารสนเทศของเด็กทั้งในรูปของสิ่งพิมพ์และดิจิทัล หรือแม้แต่ที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่เป็นคำพูดก็ตาม

สาระสำคัญเกี่ยวกับ Convention และ หลักการ

สภาพของ Convention จะต้องชัดเจน ซึ่งเป็นหลักการและข้อกำหนดสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ และภาระงานสำหรับห้องสมุดง่ายต่อการที่เด็กและผู้ใหญ่ จะเข้าใจเนื้อหา และรู้สึกได้ง่ายหากเกิดมีการฝ่าฝืนข้อกำหนด ทั้งที่เป็นการละเมิดอย่างมากหรือเพียงเล็กน้อยในชีวิตประจำวันก็ตาม สิทธิของเด็กที่กำหนดก็ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป แต่ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิต

ของเด็กทุกคน

สำหรับทางด้านห้องสมุด กล่าวถึงการจัดเตรียมสารสนเทศทุกประเภทและทุกเนื้อหา การเสนอกิจกรรมและโปรแกรมทางการอ่านและการมีส่วนร่วมทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งบ่อยครั้งที่สิทธิมนุษยชนจะต้องปรับให้สอดคล้องกับสิทธิทางด้านข่าวสาร เช่น สิทธิเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น การใช้เหตุผล การรับฟัง การ

นับถือศาสนา โดยห้องสมุดสามารถช่วยเด็กให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคม และตามโอกาสของพวกเขา

เด็กจะต้องได้รับการเอาใจใส่ทางด้านสิทธิของพวกเขาในการเข้าถึงบริการ การป้องกัน และการรับรู้เกี่ยวกับตัวของเขาเอง เขาสามารถที่จะปฏิบัติตนอย่างไรบ้างในการใช้สิทธิเหล่านี้

ข้อเสนอแนะ

เสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงสารสนเทศ ก็ถือว่าเป็นสิทธิของเด็กเช่นเดียวกัน ห้องสมุดมีศักยภาพมากมายที่จะนำมาพัฒนาให้กับเด็ก

ในสังคมปัจจุบันนี้ บทบาททางการให้การสารสนเทศ นั้น ห้องสมุดจะต้องพยายามให้เด็กทั่วโลกได้ใช้ประโยชน์จากสารสนเทศในการยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขา โดย

1. การเข้าถึงและการป้องกัน ผลลัพธ์ในด้านบวกของสารสนเทศก็คือ การพัฒนาคุณภาพและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การให้ความสำคัญต่อสิทธิของเด็กในการเข้าถึงสารสนเทศ การสร้างแรงกระตุ้นและบรรยากาศที่ดีต่อการแสวงหาสารสนเทศนั้น ห้องสมุดจะต้องมีวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย

2. สื่อการศึกษา โดยทั่วไปของการพัฒนาทักษะและการศึกษา เด็กควรจะได้เรียนรู้การใช้สื่อที่หลากหลายและเป็นผู้ดำเนินการสื่อเอง เช่น จัดทำวารสาร หรือเว็บไซต์ เป็นต้น ห้องสมุดจึงต้องมีบทบาทที่สำคัญที่จะต้องศึกษาสื่อต่างๆ เพื่อมาให้บริการสำหรับเด็กโดยเฉพาะ

3. การวิจัยทางด้านสภาพของเด็กในการเข้าถึงสารสนเทศ โดยห้องสมุดสามารถทำการวิจัยทางด้านการศึกษาของเด็ก ว่ายังมีเด็กอีกจำนวนเท่าใดที่ยังไม่ได้ใช้ห้องสมุด มีทรัพยากรและวัสดุอะไรบ้างที่เด็กต้องการแต่ห้องสมุดไม่มี มีเด็กจำนวนเท่าใดที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของห้องสมุด พวกเขารู้สึกอย่างไรกับห้องสมุด ตรงกับความต้องการและความสนใจของพวกเขาหรือไม่

4. การฝึกอบรมทางด้านสิทธิของเด็ก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น นักวารสารศาสตร์ ผู้ผลิตสื่อและบรรณารักษ์ เป็นต้น จำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาต่างๆ ทางด้านสิทธิมนุษยชนของเด็ก ดังนั้น เนื้อหาทางด้านสิทธิของเด็กจึงควรมีอยู่ในหลักสูตรของวารสารศาสตร์ บรรณารักษ์ศาสตร์ ครู ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ และนักกฎหมาย เป็นต้น ของสถาบันต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้เกิดความตระหนักในการเอาใจใส่และปกป้องสิทธิของเด็ก หรือการให้ความรู้ในการฝึกอบรม ก็เพื่อให้ทัศนคติใหม่ๆ และวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในด้านสิทธิของเด็ก

5. การร่วมฉลองวันสิทธิเด็กสากล โดยวันที่ 20 พฤศจิกายน ถือเป็นวันสิทธิเด็กสากล ซึ่งได้มีการประกาศมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 โดยในปี ค.ศ. 1989 ได้มีการจัดกิจกรรมพิเศษ เนื่องมาจากการมี UN Convention on the Rights of the Child เพื่อให้สถาบันทางด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลกได้มีการฉลองทุกๆ ปี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็คือความพยายามที่จะให้เด็กทุกๆ คนสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ จุดมุ่งหมายก็คือ การให้เด็กทุกๆ คนทั่วโลกมีบัตรสมาชิกห้องสมุดฟรี ที่เปรียบเสมือนเป็นหนังสือเดินทาง (passport) สู่อะไรก็ตามทางด้านสติปัญญา

